

Пам'яті Михайла Федоровича Шуби

21 березня 2007 р. пішов з життя визначний український учений-біофізик, академік НАН України Михайло Федорович Шуба.

М. Ф. Шуба народився в с. Сасово Виноградівського району Закарпатської області в багатодітній селянській родині. Людина непересічного таланту, він після закінчення з відзнакою Ужгородського університету з перших самостійних кроків у науці яскраво виявив себе як дослідник-новатор з власним підходом до розв'язання найскладніших наукових проблем.

У 1954 р. вступив до аспірантури Інституту фізіології ім. О.О.Богомольця АН УРСР у відділ фізіології кровообігу та дихання. З того часу вся його наукова діяльність тісно пов'язана з цим інститутом. В 1958 р. після захисту кандидатської дисертації, присвяченій нервовій регуляції судинного тонусу, він переходить на постійну роботу у відділ електрофізіології, де вивчає проблеми електрофізіологічних

властивостей гладеньких м'язів, зокрема на іонній природі гальмування та збудження. Йому належить пріоритет відкриття існування прямих електричних контактів між гладеньком'язовими клітинами (нексусів) і кабельних властивостей гладеньких м'язів. Спільно зі своїм учителем академіком Д.С.Воронцовим у 1966 р. він публікує монографію: «Фізичний електротон нервів і м'язів», а в наступному році захищає докторську дисертацію на тему: «Електрофізіологічні властивості гладеньких м'язів». У 1982 р. його було обрано членом-кореспондентом, а в 1990 р. – академіком НАН України.

У двох наступних монографіях (Шуба М.Ф., Кочемасова Н.Г. «Фізіологія судинних гладеньких м'язів» (1988) і Шуба М.Ф., Гокіна Н.І., Гурковська А.В. «Механізми збудження і скорочення гладеньких м'язів мозкових судин» (1991)) підсумовано дослідження його та співробітників відділу, які спрямовані на розкриття механізмів, відповідальних за формування судинного тонусу – задача, яка й досі знаходиться у фокусі досліджень багатьох світових лабораторій. У цих роботах було запропоновано концепцію, яка пояснювала природу фазного та тонічного скорочення гладеньких м'язів, припускаючи існування трьох типів каналів, через які проникають до гладеньком'язової клітини іони кальцію, головного ініціатора скорочення. Ця гіпотеза запропонована задовго до можливості прямої реєстрації активності поодиноких каналів. На початку 80-х років, впроваджуючи у відділі прогресивні методи електрофізіологічних досліджень на поодиноких клітинах, вперше було виділено іонний струм потенціалзалежних кальцієвих каналів плазматичної мембрани гладеньком'язових клітин і досліджено його основні фармако-біофізичні характеристики.

Під керівництвом М.Ф.Шуби було вивчено іонну та медіаторну природу синаптичного неадренергічного гальмування та виявлено невідоме раніше синаптичне нехолінергічне збудження в гладеньких м'язах шлунково-кишкового тракту. В останні роки важливі дані були одержані щодо мембранних і внутрішньоклітинних механізмів дії окису азоту на судинні та вісцеральні гладенькі м'язи.

Учені багатьох країн добре знають праці М. Ф. Шуби та співробітників. Його творчий доробок становить понад 300 опублікованих наукових праць, серед яких 3 монографії, підручники "Біофізика" та "Нервово-м'язова фізіологія". Михайло Федорович був керівником та учасником низки міжнародних симпозіумів, конференцій, семінарів учених Німеччини, Англії, США, Голландії, Угорщини та інших країн. Він був фундаментом і першим президентом Наукового товариства біофізиків України.

Водночас із науковою роботою Михайло Федорович завжди приділяв велику увагу питанням організації професійної підготовки та вихованню молодих кадрів. Упродовж багатьох років читав курси лекцій з біофізики в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка і виявив себе чудовим лектором, який

наочно і зрозуміло викладав найскладніші питання. За багаторічну педагогічну діяльність його нагороджено Почесним знаком "Відмінник освіти України" й у складі авторського колективу присуджено Державну премію України в галузі науки і техніки за підручник "БІОФІЗИКА", а також за внесок у дослідження синоптичної передачі. Під керівництвом Михайла Федоровича виконано 9 докторських і 30 кандидатських дисертацій. Його учні плідно працюють у дослідницьких і наукових закладах України та багатьох зарубіжних країн.

Михайло Федорович був людиною широкої душі, незвичайно простим у спілкуванні, безвідмовним у допомозі тому, хто до нього звертався й разом із тим – високопринциповим в оцінках і вчинках. Кожний, хто спілкувався з ним, вирішуючи будь-які питання – наукові, науково-організаційні, громадські, або слухав виступи М.Ф.Шуби, відчув на собі привабливість його особистості – високоосвіченої та високообдарованої людини, яка мала ґрунтовні, енциклопедичні знання з різних галузей біології та медицини.

Світла пам'ять про Михайла Федоровича Шубу, видатного вченого і педагога, чуйну, доброзичливу людину, назавжди залишиться в наших серцях.